

تحلیل روند حساب تولید استان گلستان طی دوره‌ی زمانی ده‌ساله (۱۳۸۳-۱۳۹۲)

محمد دودانگی، محمدرضا حنفی و عفت هادی

مقدمه

بررسی روند ده‌ساله‌ی ارزش افزوده‌ی استان در سال ۱۳۸۳ در بین ۱۵ رشته فعالیت، نشان می‌دهد بالاترین ارزش افزوده متعلق به بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری (۶۳۲۲ میلیارد ریال) با سهمی معادل ۲۹٫۸۵ درصد از محصول ناخالص داخلی بوده است. سایر بخش‌های اقتصادی از جمله بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای، بخش مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار و بخش ساختمان به ترتیب با سهمی معادل ۲۰٫۲۱، ۹٫۷۸ و ۷٫۷۸ درصد از محصول ناخالص داخلی رتبه‌های دوم، سوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. در حالی که در سال ۱۳۹۲ در بین ۱۵ رشته فعالیت، بالاترین ارزش افزوده متعلق به بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری (۳۵۹۵۶ میلیارد ریال) با سهمی معادل ۲۷٫۸۷ درصد از محصول ناخالص داخلی بوده است، سایر بخش‌های اقتصادی از جمله بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای، بخش مستغلات، کرایه و خدمات

کسب و کار و بخش صنعت به ترتیب با سهمی معادل ۱۵٫۶۴، ۱۰٫۶۷ و ۷٫۱۱ درصد از محصول ناخالص داخلی رتبه‌های دوم، سوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. به لحاظ شاخص مزیت نسبی آشکار شده (RCA)، جایگاه این بخش در کشور در سال ۱۳۸۳ رتبه‌ی ۱۰ بوده که در سال ۱۳۹۲ به رتبه‌ی ۷ تنزل یافته است.

محاسبه‌ی حساب‌های منطقه‌ای مهم‌ترین ابزار برای مدیران، برنامه‌ریزان و تحلیل‌گران اقتصادی، در برنامه‌ریزی‌ها، سیاست‌گذاری‌ها، تحلیل‌ها و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌گردد.

بر این اساس حساب تولید اقتصادی به سه روش درآمد، مخارج نهایی و ارزش افزوده محاسبه می‌شود. در این راستا از سال ۱۳۷۹، محصول ناخالص داخلی (GDP) استان گلستان با روش ارزش افزوده (Ad) بر اساس دستورالعمل مرکز آمار ایران محاسبه گردیده است.

این گزارش به بررسی سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای استان به قیمت‌های جاری از سال

۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲ که شامل ارزش افزوده، ستانده، مصرف واسطه و مزیت نسبی رشته‌فعالیت‌های اقتصادی در سطح بخش‌های عمده، برای ۴ بخش و ۱۵ رشته فعالیت اقتصادی و محصول ناخالص داخلی استان و مقایسه‌ی آن با سطح کشور می‌پردازد و سعی دارد جایگاه استان در سطح کشور را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

بررسی محصول ناخالص داخلی استان گلستان

استان گلستان با جمعیت حدود ۱,۸۳۹,۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۲ حدود ۲٫۳۹ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۲، محصول ناخالص داخلی استان (GDP) به قیمت بازار برابر با ۱۲۸۹۹۰٫۷ میلیارد ریال بوده است. در شاخص محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار، سهم استان به کشور برابر با ۱٫۲۸ درصد و از طرفی به لحاظ جمعیتی سهم استان ۲٫۳۹ درصد می‌باشد. این موضوع بیانگر پایین بودن سهم استان از تولید ناخالص

محمد دودانگی، دکترای اقتصاد و معاون آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

محمدرضا حنفی، کارشناس ارشد حفاظت محیط زیست و رئیس گروه حساب‌های منطقه‌ای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

عفت هادی، دانشجوی کارشناسی مدیریت دولتی و کمک کارشناس حساب‌های منطقه‌ای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

جدول ۱- روند ارزش افزوده و محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار و جمعیت استان گلستان طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
ارزش افزوده (میلیارد ریال)	۹۹۹۶۳۸۷	۷۳۵۲۵۸۲	۶۲۷۴۴۰۴	۴۷۹۵۷۵۳	۳۸۶۳۴۶۰	۳۶۴۰۰۳۹	۳۰۴۴۰۵۴	۲۳۸۶۰۱۶	۱۹۴۵۲۱۹	۱۵۴۵۹۸۱
محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار (میلیارد ریال)	۱۰۰۴۹۰۸۱/۶	۷۴۲۰۸۰۱/۱	۶۳۳۹۶۲۱/۶	۵۶۸۹۷	۵۰۵۳۲	۴۴۳۳۷	۳۶۸۱۴	۲۸۷۷۱	۲۴۷۱۹	۲۱۰۵۰
سرانه محصول ناخالصی	۱۲۸۹۹۰۷	۹۱۷۳۸۹	۷۱۹۷۰۸	۵۷۸۲۰۲	۵۰۹۴۳۰	۴۴۵۳۹۸	۳۷۱۹۵۳	۲۸۷۶۹۱	۲۴۶۶۲۱	۲۱۱۸۱/۶
برای هر فرد (هزار ریال)	۱۳۰۶۰۶	۹۷۵۹۳	۸۴۳۶۰	۶۵۴۸۱	۵۳۲۰۲	۵۰۵۸۰	۴۳۰۵۴	۳۳۷۹۹	۲۷۹۷۵	۲۲۷۵۰
جمعیت (نفر)	۷۰۱۴۲	۵۰۷۴۱	۴۰۵۰۱	۳۳۱۶۱	۲۹۷۷۵	۲۶۵۲۸	۲۲۵۷۴	۱۷۷۶۶	۱۵۴۵۱	۱۳۴۳۴
سهام استان گلستان در محصول ناخالص داخلی کشور	۷۶۹۴۲۰۰۰	۷۶۰۳۸۰۰۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	۷۴۱۵۳۳۷۷	۷۳۱۹۶۴۴۴	۷۲۲۶۶۲۱۹	۷۱۳۶۶۱۸۹	۷۰۴۹۵۷۸۲	۶۹۳۰۰۴۰۵	۶۸۳۴۴۳۰
سهام استان گلستان در جمعیت کشور	۱/۲۸	۱/۲۴	۱/۱۴	۱/۱۹	۱/۳۱	۱/۲۲	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۷	۱/۳۶
رتبه‌ی سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی استان گلستان در محصول ناخالص داخلی	۲۳۹	۲۳۸	۲۳۶	۲۳۵	۲۳۴	۲۳۲	۲۳۱	۲۲۹	۲۳۰	۲۳۱
رتبه‌ی سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی استان گلستان در کشور	۲۲	۲۲	۲۱	۲۲	۱۹	۱۹	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷
	۲۷	۲۸	۳۰	۲۷	۲۶	۲۶	۲۴	۲۵	۲۰	۲۰

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

داخلی در مقایسه با شاخص سهم جمعیت است. در شاخص سرانه‌ی GDP، سرانه‌ی هر گلستانی در سال ۱۳۹۲ برابر با ۷۰۱۴۲ هزار ریال و در کشور معادل ۱۳۰۶۰۶ هزار ریال است. مشاهده می‌گردد هر گلستانی تنها حدود نیمی از سرانه‌ی ناخالص داخلی (GDP) هر ایرانی را به خود اختصاص داده است. همچنین رتبه‌ی استان در این سال در بین ۳۱ استان در جایگاه ۲۲ بوده است که لازم است تقویت زیرساخت‌های بخش‌های مهم اقتصادی و با بهره‌مندی از مزیت نسبی بالا و برنامه‌ریزی مناسب توسط دولت محترم نسبت به کاهش فاصله‌ی بین استان با کشور اقدام نمود (جدول ۱).

● مهم‌ترین یافته‌های درآمد سرانه‌ی استان و مقایسه‌ی آن با کشور

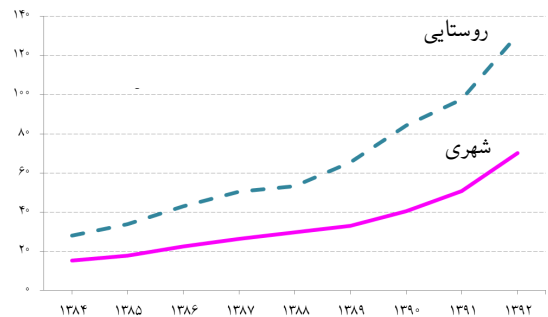
استان گلستان در سال ۱۳۹۲ با دارا بودن ۱۲۸۹۹۱ میلیارد ریال محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)، فقط ۱/۲۸ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. سرانه محصول ناخالص داخلی در استان به ازای هر نفر ۷۰۱۴۲ هزار ریال و در کل کشور ۱۳۰۶۰۶ هزار ریال می‌باشد. این رقم در تمامی سال‌های (۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲) کم‌تر از سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی کشور می‌باشد. در این شاخص افزایش شکاف موجود بین استان و کشور مشاهده می‌گردد که سرانه‌ی درآمدی استان و کشور، توزیع نابرابر و اثرگذار بر سطح نابرابری جهت اعمال سیاست‌های اقتصادی خردمندان در راستای متعادل نمودن درآمد می‌باشد که یکی از دلایل آن، تمرکز پس‌انداز و کلیه‌ی امکانات در سطوح کشوری (از جمله فرایند صنعتی بودن و اشتغال بالا) است (شکل ۱). بدین منظور اتخاذ استراتژی‌های مناسبی در سال‌های آینده از اهمیت بسیار زیادی

جدول ۲- سرانه ارزش افزوده ۴ بخش عمده فعالیت اقتصادی استان گلستان و کشور طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ (هزار ریال)

شرح فعالیت	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
سرانه بخش کشاورزی	گلستان	۴۲۰۷	۴۳۹۰	۵۶۹۱	۶۰۳۳	۶۷۲۱	۷۵۰۲	۸۱۳۱	۱۲۸۹۱	۲۰۰۵۸
	کشور	۲۴۸۵	۲۹۸۰	۳۶۷۴	۴۰۰۱	۴۷۹۶	۵۵۳۷	۶۷۴۸	۱۰۲۹۱	۱۶۴۱۹
سرانه بخش صنعت و معدن	گلستان	۶۸۹	۹۵۶	۱۰۷۸	۱۴۳۱	۱۶۶۸	۲۰۴۱	۲۹۶۲	۴۱۱۴	۵۲۹۹
	کشور	۷۴۹۲	۹۸۳۲	۱۱۶۳۳	۱۵۰۲۰	۱۶۱۶۸	۱۸۹۲۴	۲۵۶۵۵	۳۴۵۱۰	۳۳۴۵۷
سرانه بخش ساختمان	گلستان	۱۱۲۹	۱۱۳۲	۱۳۲۴	۲۰۰۲	۲۸۵۶	۳۷۶۲	۵۲۲۳	۵۰۸۱	۸۰۲۰
	کشور	۱۴۹۰	۱۹۶۰	۲۴۹۸	۳۴۱۴	۴۶۳۱	۷۱۵۷	۱۰۳۶۹	۱۱۸۳۳	۱۶۰۰۰
سرانه بخش خدمات	گلستان	۷۴۱۰	۹۱۹۲	۱۰۹۸۰	۱۳۲۱۸	۱۵۸۸۷	۱۹۳۲۷	۲۳۶۲۱	۲۸۰۷۵	۳۶۲۹۷
	کشور	۱۱۴۸۶	۱۳۷۵۶	۱۶۷۳۵	۲۰۵۴۶	۲۵۵۷۰	۳۳۰۵۲	۴۰۷۲۰	۵۰۰۶۲	۶۴۰۴۶

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

شکل ۱- شکاف بین سرانه تولید ناخالص داخلی و کشور طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

● ارزش افزوده‌ی بخش‌های مهم اقتصادی استان گلستان

ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری

همان‌گونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، در سال ۱۳۹۲ استان گلستان با سهم ۲٫۸۲ درصدی از ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی کل کشور در رتبه‌ی سیزدهم جای گرفته است. ارزش افزوده‌ی این بخش در استان از روند افزایشی برخوردار بوده است. به طوری که از ارزش افزوده‌ی ۶۴۸۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۳۶۸۸۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ رسیده است (جدول ۴). سهم بالای استان در تولید این بخش به خاطر مزیت نسبی استان در تولید محصولات کشاورزی، سطح زیر کشت بالای بسیاری از محصولات کشاورزی و داشتن سهمی ارزنده در تولید محصولات زراعی و باغی و مقادیر قابل توجهی از تولیدات دامی و شیلاتی و فراورده‌های جنگلی در اقتصاد منطقه‌ای و ملی (تولید دانه‌های روغنی رتبه‌ی اول، شلتوک رتبه‌ی چهارم، تولید پنبه رتبه‌ی چهارم، تولید سویا رتبه‌ی نخست، تولید کلزا رتبه‌ی دوم، تولید محصولات صنعتی رتبه‌ی ششم، ۴۳/۵۸ درصد خاویار، ۴۱ درصد ماهیان خاویاری، ۴ درصد شیر خام، رتبه‌ی

برخوردار خواهد بود، بنا بر این با بهره‌گیری از توانمندی‌های استان در بخش‌های مختلف اقتصادی و با اصلاح زیرساخت‌های موجود در این بخش‌ها، امکان برنامه‌ریزی مناسب برای ایجاد ارزش افزوده‌ی بیشتر و تحقق هدف رشد اقتصادی پایدار در استان مهیا می‌گردد.

- ♦ در سال ۱۳۹۲ محصول ناخالص داخلی استان با نفت به قیمت بازار (مبلغ ۱۲۸۹۹۱ میلیارد ریال) و رتبه‌ی استان در محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار ۲۲ بوده و سهم استان ۱/۳ می‌باشد.
- ♦ استان گلستان با ۳۵۹۵۵/۷ میلیارد ریال ارزش افزوده در بخش کشاورزی، دامداری، شکار، جنگلداری بین ۳۱ استان در رده‌ی سیزدهم و سهم آن از کشور معادل ۲٫۸۴ درصد می‌باشد.
- ♦ نسبت سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی با نفت استان به کشور در سال ۱۳۸۳ برابر ۵۹ درصد و همچنین نسبت سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی بدون نفت استان به کشور در همین سال برابر ۷۴ درصد بوده و این شاخص بعد از گذشت ده سال (با نفت) به ۵۴ درصد و (بدون نفت) به ۶۲ درصد رسیده است. یعنی در سال ۱۳۹۲ هر گلستانی، تنها نیمی از درآمد متوسط هر ایرانی را دارا بوده است (جدول ۲).

جدول ۳- ارزش افزوده بخش کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری استان گلستان و کشور و رتبه استان در کشور طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۲ (میلیارد ریال- درصد)

شرح فعالیت‌ها	سال											
	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱
ارزش افزوده کشور	۱۲۶۳۹۹۷۰	۸۷۳۵۶۱۰	۴۹۸۲۶۵۱۰	۴۱۰۲۱۶۹۰	۳۵۰۴۱۶۵۰	۲۸۸۹۷۹۶۰	۲۶۲۱۶۸۲۰	۲۱۰۰۹۵۲۰	۱۷۳۴۱۶۰۰	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
ارزش افزوده گلستان	۳۶۸۸۷۰۰۰	۳۳۳۴۶۰	۱۴۳۱۷۵۰	۱۳۰۴۶۲۰	۱۲۱۵۱۸۰	۱۰۱۷۶۹۰	۹۳۷۷۵۰	۷۰۹۹۲۰	۶۷۱۴۲۰	۶۲۸۲۹	۶۲۸۲۹	۶۲۸۲۹
سهم در ارزش افزوده استان	۲۸۸۹	۴۶۲۰	۲۰۵۹	۲۲۱۳	۳۳۶۵	۲۲۹۷	۲۵۵۰	۲۴۶۸	۲۷۱۶	۳۰۸۰	۳۰۸۰	۳۰۸۰
سهم استان در ارزش افزوده کشور	۲۹۲	۲۸۸	۲۸۷	۳۱۸	۳۶۷	۳۵۲	۳۵۸	۳۳۸	۳۸۹	۴۴۱	۴۴۱	۴۴۱
رتبه‌ی استان در کشور	۱۳	۱۳	۱۲	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۰	۱۰	۸	۸	۸

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران).

جدول ۴- ارزش افزوده‌ی بخش عمده‌فعالیت اقتصادی استان گلستان (به قیمت جاری) طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ (میلیارد ریال)

ردیف	شرح فعالیت	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
۱	کشاورزی و ماهیگیری	۶۴۸۳۹	۶۷۱۶۲	۷۰۹۹۲	۹۳۷۷۵	۱۰۱۷۶۹	۱۲۱۵۱۸	۱۳۰۴۶۲	۱۴۳۱۷۵	۱۴۳۱۷۵	۱۴۳۱۷۵
۲	صنعت و معدن	۱۰۸۶۷	۱۵۲۶۳	۱۷۴۲۶	۲۳۵۸۳	۳۰۳۷۳	۲۷۷۶۰	۳۵۱۳۵	۵۲۳۱۱	۷۵۰۷۸	۷۹۱۲۵
۳	ساختمان	۱۷۷۹۸	۱۸۰۶۱	۲۱۷۳۸	۳۲۹۸۰	۴۴۶۳۵	۴۹۱۵۶	۶۳۷۲۶	۸۹۹۶۵	۱۰۹۹۶۵	۱۴۷۴۸۳
۴	خدمات	۱۱۶۹۹۴	۱۴۶۲۶۶	۱۷۷۵۲۲	۲۱۷۳۹۳	۲۶۶۳۳۹	۳۱۵۴۰۱	۳۶۰۱۸۹	۴۰۹۹۳۹	۵۰۲۶۳۴	۶۶۷۵۰۵
جمع		۲۱۰۴۹۸	۲۴۷۱۹۲	۲۸۷۰۰۷	۳۶۷۳۳۲	۴۴۴۱۱۷	۵۱۳۸۶۵	۵۸۹۵۱۱	۶۹۵۳۹۰	۸۹۰۰۸۰	۱۲۸۱۳۰۹

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

جمع‌بندی

دهم در تولیدات نباتات علوفه‌ای، رتبه‌ی نهم تولیدات زراعی و ۲۱ درصد در تولید فراورده‌های جنگلی کشور) می‌باشد (جدول ۳).

استان گلستان با توجه به تمام رشته فعالیت‌ها و لحاظ نمودن سهم ارزش افزوده آن‌ها در تولید ناخالص داخلی کشور، رتبه‌ی بیست و دوم را به خود اختصاص داده است. این رتبه با توجه به عدم برخورداري از مواهبي چون نفت و گاز که ۱۰/۱۹ درصد ارزش افزوده‌ی کشور را در سال ۱۳۹۲ تشکیل می‌داده و همچنین عدم وجود فرصت کافی برای سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و زیربنایی، مناسب به نظر می‌رسد.

منابع

- [۱] حساب‌های ملی ایران- حساب‌های منطقه‌ای (حساب تولید استان‌های کشور) مرکز آمار ایران ۱۳۷۹-۱۳۸۰
- [۲] نتایج حساب‌های منطقه‌ای استان‌های کشور سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲.
- [۳] گزارش اقتصادی- اجتماعی استان گلستان سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲.
- [۴] آمارنامه‌ی جهاد کشاورزی استان گلستان